

Kouluttajan opas

Moduuli 4

Tarpeiden tunnistamistekniikat ja - menettelyt

Esittäjän nimi: _____

Päivämäärä: _____

Tässä osiossa opit:

- Miksi arvioida IDD-aikuisten viestintätaitoja?
- Mitkä työkalut ovat hyödyllisimpiä ja miten niitä käytetään?

Sisältö

Kun työskentelet IDD-potilaiden kanssa, on tärkeää olla tietoinen heidän erityisistä toimintatavoistaan, mukaan lukien heidän viestintä- ja kielitaitonsa.

Arviointiprosessin tavoitteet ovat:

- kuvata kommunikaatio- ja/tai kielivajetta ja sen vakavuutta suhteessa lapsen yleiseen kehitystasoon ja ikään
- arvioida sanallisia ja sanattomia viestintätaitoja sekä kielen pragmaattista ulottuvuutta
- antaa ohjeita ympäristön seurantaan, hoitoa ja mukauttamista varten, jotta helpotetaan henkilön vuorovaikutusta lapsen kanssa ja autetaan häntä ymmärtämään ohjeita (esim. visuaaliset apuvälineet, AAC jne.).

Perinteisessä puheen ja kielen arviointiprosessissa arvioidaan seuraavia taitoja:

Sosiaalinen vuorovaikutus ja viestintä	Kieli
<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalinen motivaatio - Emotionaalinen viestintä - Katseen käyttö - Jäljitelmä - Sosiaaliset pelit - Preverbaaliset ääntelyt - Ekspressiivisen ja vastaanottavaisen kielen syntyminen/kehittyminen	<ul style="list-style-type: none"> - Artikulaatio- ja fonologiset taidot - Sanasto - Semanttiset näkökohdat - Morfosyntaksi ja syntaksi - Diskurssitaidot-Pragmaattiset taidot

COM-IN KA220-VET-
9A87A6EF © is licensed
under CC BY-NC-SA 4.0.

Co-funded by
the European Union

Perinteisten kielenarviointiparistojen standardoidut ja normitetut testit (tuotanto- ja ilmaisunäkökohdat) eivät yleensä ole (tai eivät kovin) mukautettuja tämäntyyppiseen IDD-väestöön. Näiden henkilöiden puheen ja kielen arviointi vaatii usein mukautuksia laitteisiin ja testimenettelyihin, jotka on irrotettava normatiivisesta arvioinnista (Millan, 2005). Kuitenkin vain IDD-potilaiden kielellisten vahvuuksien ja heikkouksien tarkan profiilin perusteella voidaan tunnistaa kieli-intervention tarkat ja asianmukaiset tavoitteet ja täyttää henkilön tarpeet (Inserm, 2016).

Siksi olisi harkittava kuvailevampaa kehitysarviointia, jotta voidaan laatia luotettava profiili IDD-potilaiden kyvyistä ja antaa täydellinen kuvaus heidän viestintätarpeistaan (Gouyer, 2023). Tästä näkökulmasta suunnatut ja puoliksi suunnatut havaintoverkot ovat erittäin mielenkiintoisia. Ne eivät kuulu tavanomaisiin arviointityökaluihin, mutta ne ovat erittäin hyödyllisiä IDD-henkilön kommunikaatioprofiilin määrittämisessä iästä riippumatta ja heidän vahvuksiensa ja heikkouksiensa tunnistamisessa.

Käyttämällä ennalta määritettyä havaintoverkkoa nämä työkalut mahdollistavat:

- saada henkilön kommunikaatioprofiili, mukaan lukien viestinnän ja kielen edellytysten käyttö (esim. katseen käyttö, yhteinen huomio, osoittaminen, jäljittely jne.)
- saada tietoa viestintävälineistä (jopa epätavallisista), joita henkilö käyttää ilmoittaessaan kieltäytymisestä, tietopyynnöstä, esineestä jne.

Lisäksi niitä voidaan käyttää hyvin säännöllisesti (ilman test-retest-vaikutusta), mikä mahdollistaa tiedon saamisen lapsen edistymisestä ja puhe- ja kieliterapiainervention ohjaamisen tarvittaessa.

Toinen näiden työkalujen ominaisuus on, että niitä voidaan käyttää useissa yhteyksissä ja useiden ammattilaisten toimesta. Etuna on se, että IDD-henkilön viestintäkäyttäytymistä on mahdollista verrata useiden ammattilaisten kanssa useissa elämäntilanteissa ja siten todeta viestintäkäyttäytymisen vakaus ja toistuvuus.

On huomattava, että tämäntyyppisen työkalun suurin haitta on sen aikaa vievä luonne. Viestinnällistä käyttäytymistä on vaikea analysoida livenä, joten videointi on usein tarpeen, ja sitä käytetään sitten kommunikatiivisen käyttäytymisen analysoinnin pohjana. Havaintoruudukot ovat saatavilla useilla kielillä. Tässä kuvataan kahta niistä tarkemmin. Rowlandin viestintämatriisi (1990, 1996, 2004) ja verbaalinen käyttäytyminen - virstanpylväiden arviointi- ja sijoitusohjelma (VB-MAPP - Sundberg, 2021). Näiden kahden välineen etuna on, että ne on käännetty useille kielille ja että ne ovat vapaasti käytettävissä ensin mainitussa kielessä ja suhteellisen edullisia jälkimmäisissä. Perustaltaan ja havaitulta kommunikaatiokäyttäytymiseltä nämä ruudukot ovat suurelta osin saaneet inspiraationsa Wetherbyn ja Pruttingin viestintätoimintojen luettelosta (1984).

Viestinnän arvioinnissa voidaan käyttää myös yhtenäisempiä ja yleisempiä työkaluja. Esimerkiksi sosiaalisen kognitiivisen evaaluoinnin akku (SCEB - Adrien, 2007) ja varhaisen sosiaalisen viestinnän arviointiasteikot (ESPC - Guidetti & Turrette, 1993).

Wetherbyn ja Pruttingin luettelo viestintätoiminnoista

Wetherbyn ja Pruttingin lista on toimiva työkalu puheterapiaviestinnän arvioinnin jäsentämiseen. Sitä voidaan käyttää havainnointioppaana, jonka tavoitteena on tunnistaa kommunikaatiokäyttäytymisen olemassaolo tai puuttuminen, niiden esiintymistiheys, intensiteetti ja merkitys viestintäkontekstissa. Se on tarkistuslista, joka sisältää 15 yhä monimutkaisempaa ja vaativampaa viestintäkäyttäytymistä. Sen mukautti ranskaksi Livoir-Petersen (1995), joka lisäsi luokituskriteerit. Tätä ruudukkoa voidaan käyttää analysoimaan minkä tahansa IDD-henkilön viestintäkäyttäytymistä iästä riippumatta.

Viestintätoiminto	Kuvaus
-------------------	--------

Objektin pyyntö	<p>Teko tai suullinen tuotanto, jota käytetään pyytämään konkreettista esinettä tai henkilöä, joka ei välttämättä ole läsnä.</p> <p>Lapsi puhuttelee henkilöä tai on kiinnostunut esineestä.</p>
Toimintapyyntö	<p>Teko tai suullinen tuotanto, jota käytetään pyytämään jotakuta suorittamaan toiminto (mukaan lukien avun pyytäminen, toimet, joihin liittyy toinen henkilö tai ne, jotka yhdistävät henkilön ja esineen).</p> <p>Lapsen pyyntö koskee esinettä ja/tai henkilöä.</p>
Sosiaalisen rutiinin pyyntö	<p>Akti tai suullinen tuotanto pyysi jotakuta aloittamaan tai jatkamaan leikkisää sosiaalista vuorovaikutusta. Tämä erityinen toimenpidepyyntö sisältää lapsen ja toisen henkilön välisen vuorovaikutuksen. Lapsen pyyntö koskee esinettä ja/tai henkilöä.</p>
Luvan pyytäminen	<p>Teko tai suullinen tuottaminen, jota käytetään pyytämään joltakulta lupaa toimen suorittamiseen. Lapsen pyyntö koskee esinettä ja/tai henkilöä.</p>
Tietojen pyytäminen	<p>Suullinen tuotanto ymmärsi jotain esineestä tai tapahtumasta. Sisältää kysymyksiä, kuten "mitä? " kuinka? "Milloin?" ja "Miksi? kysymyksen intonaatiolla. Lapsi puhuu henkilölle ja odottaa vastausta.</p>
Protesti	<p>Teko tai suullinen tuotanto, jota käytetään pyytämään jotakuta lopettamaan ei-toivottu toiminta. Tähän sisältyy kolmannen osapuolen toiminnan vastustaminen ja tarjotun kohteen hylkääminen. Lapsi tähtää johonkin esineeseen (tai tapahtumaan) ja/tai henkilöön ja odottaa vastausta.</p>
Muiden tunnustaminen	<p>Toimi suullisena tuotantona, jolla osoitetaan toiselle henkilölle, että tiedät hänen olevan läsnä. Tämä sisältää tervehdykset, puhelut ja keskustelussa käytetyt keinot kohteliaisuuden ja ihmisten välisten suhteiden osoittamiseksi. Lapsi puhuttelee henkilöä, ei objektia</p>
Toiminta huomion herättämiseksi	<p>Teko kiinnitti jonkun huomion itseensä. Tämä teko on ele, johon voi liittyä tai olla liittymättä esine tukena tai äänellinen/sanallinen säestys huomion kiinnittämiseksi käyttäytymisen syyhyn. Ensimmäinen teko voi olla tahaton, mutta lapsi toistaa sen, kun hän ymmärtää, että hän herättää jonkun huomion tekemällä niin. Lapsi puhuttelee henkilöä, ei esinettä.</p>

Kommentoi muille	Teko tai suullinen tuotanto, jota käytetään ohjaamaan jonkun huomio esineeseen tai tapahtumaan. Tämä sisältää osoittamisen, näyttämisen, kuvaamisen, tiedottamisen ja nimeämisen vuorovaikutuksessa. Lapsi suuntaa kiinnostuksensa esineeseen tai tapahtumaan ja puhuttelee aikuista.
Kommentoi itsellesi	Suullinen tuotanto, jota käytetään ohjaamaan omaa toimintaa äänellisesti tai sanallisesti; Äänentuotto edeltää tai on samanaikaista lapsen motorisen käyttäytymisen kanssa. Lapsi ei puhuttele aikuista, vaan on kiinnostunut esineestä tai tapahtumasta
Nimeäminen	Teko tai suullinen tuotanto, jota käytetään keskittämään oma huomio esineeseen tai tapahtumaan tunnistamalla viittaaja. Lapsi ei puhuttele henkilöä, vaan on kiinnostunut esineestä tai tapahtumasta.
Laulun säestys	Mikä tahansa ääntely tai suullinen tuotanto, jota käytetään esineiden tuttuihin toimintamalleihin? Tämä sisältää äänitehosteet ja rituaaliset äänet, jotka tuotetaan samanaikaisesti lapsen motorisen käyttäytymisen kanssa. Lapsi ei puhuttele henkilöä, vaan on kiinnostunut esineestä.
Emotionaalinen reaktio	Mikä tahansa teko tai suullinen tuotanto, joka ilmaisee emotionaalisen reaktion tapahtumaan tai tilanteeseen. Tämä sisältää huudahdukset ja yllätyksen, mielihyvän, turhautumisen tai tyytymättömyyden ilmaisut, jotka ilmenevät välittömästi tapahtuman jälkeen. Lapset eivät välttämättä puhuttele henkilöä; He voivat yhtä hyvin olla kiinnostuneita esineestä tai tapahtumasta.
Reaktio kontekstiin	Mikä tahansa äänituotanto, jonka lapsi tekee tutkiessaan esinettä tai kehon osaa tai reagoidessaan siihen. Aikomus kommunikoida ei ole ilmeinen, mutta lapsi keskittää huomionsa esineeseen/ruumiinosaan ja näyttää reagoivan siihen. Tämä voi olla koulutusta tai itsensä stimulointia. Se ei kohdistu henkilöön, vaan keskittyy esineeseen tai kehon osaan.
Ääntely tai sanallistaminen, joka ei liity tilanteeseen	Mikä tahansa äänituotanto, joka tehdään, kun lapsen huomio ei kohdistu esineeseen tai henkilöön. Aikomus kommunikoida ei ole ilmeinen. Se voi olla yksinkertaisesti koulutuksen tai itsestimulaation funktio. Lapsi ei puhuttele henkilöä eikä keskity esineeseen.

Viestinnän matriisi

Rowlandin Communication Matrix (1990, 1996, 2004) keskittyy ekspressiivisen viestinnän alkuvaiheisiin seitsemällä tasolla. Sen avulla IDD-lapset voidaan sijoittaa tyypillisillä 0–24 kuukauden ikäisillä lapsilla havaittuihin viestintävaiheisiin.

COMMUNICATION
MATRIX

<https://www.communicationmatrix.org>

Arvioinnin kohteet:

- Viestinnän alkuvaiheessa toimivat henkilöt.
- Henkilöt, jotka käyttävät mitä tahansa viestintämuotoa, mukaan lukien esisymboliset muodot tai täydentävä ja vaihtoehtoinen viestintä (AAC).

Kliiniset tavoitteet:

- Auttaa perheitä ja ammattilaisia ymmärtämään helposti viestinnän tilaa, edistymistä ja tarpeita kaikille, jotka toimivat viestinnän alkuvaiheessa tai käyttävät muita viestintämuotoja kuin puhumista tai kirjoittamista.
- Määrittää monimutkaisten viestintätarpeiden omaavan henkilön kommunikaatioprofiili
- Henkilön kommunikaatiokyvyn pitkittäisseurannan suorittaminen.

Pätevät ammattilaiset:

Puheterapeutit - Erityisopettajat ja kaikki ammattilaiset, jotka työskentelevät monimutkaisten viestintätarpeiden kanssa

Mitä viestintätaitoja arvioidaan?

- Kieltäytyminen
- Halu saada jotain
- Aikomus osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen

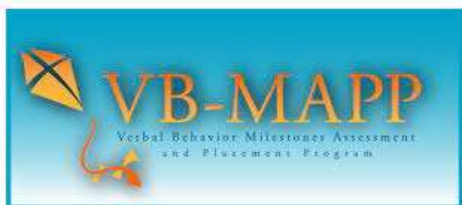
- Tietojenvaihto (antaminen ja vastaanottaminen)

Mitä kommunikaatiokäyttäytymisen luokkia arvioidaan?

- Kehon liikkeet: koko keho, pää, kädet ja jalat
- Ilmeet: hymy, kulmakarvat ja irvistys
- Varhaiset äänet: huutaminen, huutaminen, nauraminen ja itku
- Katseen suunta: katso jotakuta tai jotain
- Yksinkertaiset eleet: ohjaa käsiä, kosketa henkilöä, kurkota henkilöä tai esinettä tai tartu häneen
- Conventionaaliset eleet ja ääntelyt: pudista päätä ei/kyllä, sano hyvästit, osoita haluttua esinettä jne.
- Konkreettiset symbolit: 2D ja 3D, joilla on selkeä havainnollinen/fyysinen samankaltaisuus niiden esineiden kanssa, joihin ne viittaavat, ikoniset eleet
- Abstraktit symbolit: puhutut/allekirjoitetut/kirjoitetut sanat, pistekirjoitus
- Kieli: vähintään 2 symbolin yhdistelmä.

Verbaalinen käyttäytyminen – virstanpylväiden arviointi- ja sijoitusohjelma (VB-MAPP)

VB-MAPP (Sundberg, 2021) on työkalu, joka perustuu Skinnerin toiminnalliseen lähestymistapaan verbaaliseen käyttäytymiseen, sovelletun käyttäytymisanalyysin (ABA) periaatteisiin ja kommunikatiivisen kehityksen vaiheisiin. Sitä voidaan käyttää määrittämään monimutkaisista viestintätarpeista kärsivän henkilön kommunikaatioprofiili ja seuraamaan henkilön kommunikaatiokykyä pitkittäin.

Sundberg, M. (2021) – englanninkielinen työkalu
(ranskankielinen käännös)

Arvioinnin kohteet:

COM-IN KA220-VET-
9A87A6EF © is licensed
under CC BY-NC-SA 4.0.

Co-funded by
the European Union

- Henkilöt, joilla on autismikirjon häiriö, käyttäytymishäiriö tai älyllinen kehityshäiriö

Kliiniset tavoitteet:

- Määrittää monimutkaisten viestintätarpeiden omaavan henkilön kommunikaatioprofiili
- Henkilön kommunikaatiokyvyn pitkittäisseurannan suorittaminen.

Pätevät ammattilaiset:

Puheterapeutit - Erityisopettajat ja kaikki ammattilaiset, jotka työskentelevät monimutkaisten viestintätarpeiden kanssa

Mitä kommunikaatiotaitoja arvioidaan?

- Ymmärrys
- Tuotanto

Mitä kommunikaatiokäyttäytymistä arvioidaan?

- Skinnerin käyttäytymisfunktionaalisessa analyysissä kuvatut verbaaliset käyttäytymiset:
MAND - TAHDIKKUUS - INTRAVERBAALINEN
  - MAND: halutun vahvistimen pyytäminen.
  - TACT: esineiden, toimien ja tapahtumien nimeäminen tai tunnistaminen jne.
  - INTRAVERBAALINEN: kysymyksiin vastaaminen tai keskustelut

Sosiaalisen kognitiivisen arvioinnin akku (SCEB)

SCEB (Adrien, 2007), erityisesti sosioemotionaalinen osa, joka arvioi ilmeikästä kieltä, vastaanottavaa kieltä, yhteistä huomiota, eleiden jäljitelmiä ja äänen jäljitelmää.

SCEB-vaa'at

Adrien, J.L. (2007)

21 kuukaudesta 10 vuoteen

Lapsille, joilla on:

- Autismispektrin häiriö
- Käyttäytymisen kehityshäiriö
- Älyllinen kehityshäiriö

16 kehitysasteikkoa – 2 verkkotunnusta

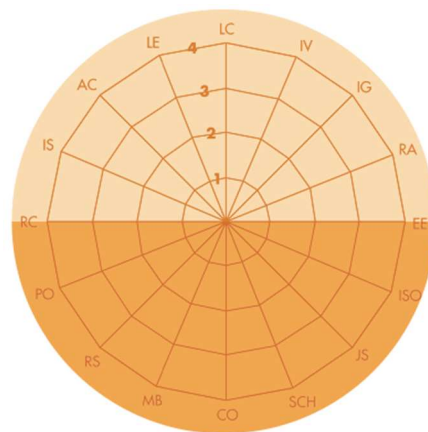
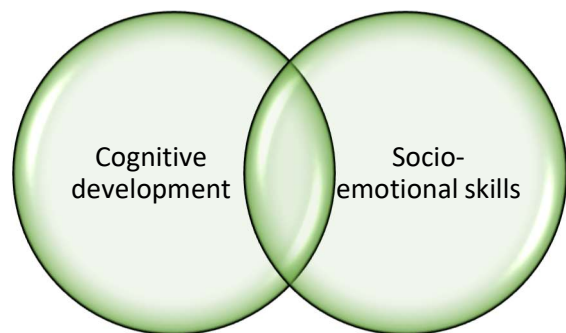
Kliiniset tavoitteet:

- Lapsen kehityksen heterogeenisyyden tarkentamiseksi: mitkä ovat vahvuudet ja heikkoudet ?
- Tarkan kliinisen interventio-ohjelman laatiminen
- Kehityspolun ja o kehitysprofiilin määrittäminen: edistyminen ja pysähtyminen kehityksessä.
- Luoda pohja vuoropuhelulle perheiden ja muiden ammattilaisten kanssa.

Pätevät ammattilaiset:

(neuro)lastenlääkärit – (neuro)psykologit –
puhe- ja kieliterapeutit

Mitä eri asteikot mittaavat?

Cognitive scale	Socio-emotional scale
☐	☐
☐ Self image	☐ Behavioral regulation
☐ Symbolic play	☐ Social interactions
☐ Object-relation schemata	☐ Joint attention
☐ Operational causality	☐ Expressive language
☐ Means/Aims	☐ Comprehensive language
☐ Spatial relations	☐ Vocal imitation
☐ Object permanence	☐ Gesture imitation
	☐ Affective relation
	☐ Emotional expression

Varhaiset sosiaalisen viestinnän asteikot (ESPC)

ESPC (Guidetti & Tourrette, 1993, 2009) tarjoaa tietoa henkilön vuorovaikutteisesta roolista (ylläpito, aloitus, vastaus), vuorovaikutteisesta toiminnasta (sosiaalinen vuorovaikutus, yhteinen huomio, käyttäytymisen säätely) ja kehitystasosta (yksinkertainen, monimutkainen, tavanomainen, symbolinen).

Asteikot esittävät 23 viestintätilannetta, joiden tarkoituksena on saada aikaan käyttäytymistä aikuisen ja lapsen välillä.

ESPC

Guidetti & Turrette (2009)

3-30 kuukautta

Lapsille, joilla on:

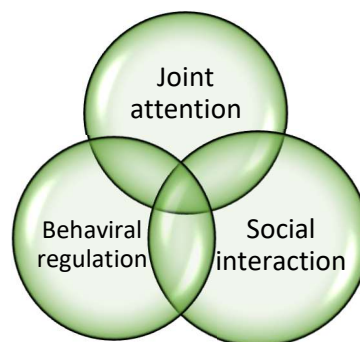
- Kommunikoiva viive
- Kommunikoiva toimintahäiriö
- Autismi

Kliiniset tavoitteet:

- Arvioida viestintää ja kieltä varhaisen diagnoosin näkökulmasta
- Kielen ja viestinnän puutteiden ja toimintahäiriöiden tunnistaminen ja esineellistäminen
- Kehityspolun ja o kehitysprofiilin määrittäminen: edistyminen ja pysähtyminen kehityksessä.

3 verkkotunnusta ja 23 tilannetta

Pätevät ammattilaiset:

(neuro)lastenlääkärit – (neuro)psykologit –
puhe- ja kieliterapeutit

Bibliografia

Adrien, JL (2007). *BECS: Kognitiivisen ja sosioemotionaalisen arvioinnin akku*. ECPA, soveltavan psykologian keskuksen painokset.

COM-IN KA220-VET-
9A87A6EF © is licensed
under CC BY-NC-SA 4.0.

Co-funded by
the European Union

Amerikan psykiatrinen yhdistys (2015). DSM-5: Mielenterveyden häiriöiden diagnostinen ja tilastollinen käsikirja (ranskankielinen versio). Elsevier Masson.

Crunelle, D. (2018). *Arvioida ja helpottaa monimutkaisten vammaisten viestintää: monivammaisuus, Angelmanin oireyhtymä, Rettin oireyhtymä, alijäämäautismi, vaikea aivohalvaus, pään trauma, dementia*. De Boeck ylivoinainen.

Gouyer, M. (2023). Vaikea tai syvä älyllisen kehityksen häiriö ja vaikea kielen kehityshäiriö: verbaalisen ymmärtämistestin luominen. Ihmislääketiede ja patologia. Dumas-04170036 <https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-04170036v1/document>

Tourrette, C., Guidetti, M., & Adrien, J. L. (1993). Varhaisen sosiaalisen viestinnän arviointi: ECSP. *Issy-les-Moulineaux, Ranska: Editions Scientifiques et Psychologiques*.

Inserm (2016). Kehitysvammat. Kollektiivinen asiantuntemus. EDP-tieteet.

Millan, R. (2005). Arviointi ja sen suhde vammaisten lasten interventioon. Sitä vastoin 2223 (1), 119-132. <https://doi.org/10.3917/cont.022.0119>

Rowland, C. (1990, 1996, 2004). *Viestintämatriisi*. Kääntäneet G. Gremaud ja S. Paccolat. Haettu osoitteesta www.communicationmatrix.org/Content/Translations/Matrice_de_communication.pdf

Sundberg, M. L. (2008). *VB-MAPP Verbal Behavior Milestones Assessment and Placement Program: kielen ja sosiaalisten taitojen arviointiohjelma autistisille tai muille kehitysvammaisille lapsille: opas*. Markku Sundberg.

Wetherby, A. M., & Prutting, C. A. (1984). Autististen lasten kommunikaatio- ja kognitiivis-sosiaalisten kykyjen profiilit. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 27(3), 364-377.

